

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ГЕРБИЧ О. В.,аспірант кафедри господарського права
(Донецький національний університет
імені Василя Стуса)

УДК 346.1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
У СФЕРІ КІНЕМАТОГРАФІЇ

У статті досліджено сучасний стан господарської відповідальності у сфері кінематографії в Україні. Розглянуто як позитивні, так і негативні моменти в ієрархії правових норм та санкцій кінематографічної галузі, що сьогодні впливають на діяльність суб'єктів господарювання. Вироблено позитивні рекомендації, які дозволять покращити стан кінематографічного законодавства у розрізі відповідальності суб'єктів господарювання як на рівні законів, так і на рівні підзаконних актів.

Ключові слова: кінематографія, суб'єкт господарювання, нормативно-правовий акт, санкція, господарсько-правова відповідальність, функція, принципи.

В статье исследовано современное состояние хозяйственной ответственности в сфере кинематографии в Украине. Рассмотрены как положительные, так и отрицательные моменты в иерархии правовых норм и санкций кинематографической отрасли, которые на сегодняшний день влияют на деятельность субъектов хозяйствования. Сформированы положительные рекомендации, которые позволят улучшить состояние кинематографического законодательства в разрезе ответственности хозяйствующих субъектов как на уровне законов, так и на уровне подзаконных актов.

Ключевые слова: кинематография, субъект хозяйствования, нормативно-правовой акт, санкция, хозяйственно-правовая ответственность, функция, принципы.

The article examines the current state of economic responsibility in the field of cinematography in Ukraine. Considered both positive and negative moments in the hierarchy of legal norms and sanctions of the cinematic industry, which today affect the activities of business entities. Positive recommendations have been developed that will improve the state of cinematographic legislation in terms of the responsibility of economic actors, both at the level of laws and at the level of by laws.

Key words: cinematography, subject of economic activity, normative-legal act, authorization, economic-legal responsibility, function, principles.

Вступ. Важливим елементом сучасного соціокультурного життя є кінематографія. Значна частина процесів, пов'язаних із виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і демонструванням фільмів, може бути реалізована тільки у сфері господарювання і є змістом певної господарської діяльності. Аналіз практики свідчить про наявність деяких фактів порушення законодавства у цій сфері, одним із дієвих способів боротьби з якими є господарсько-правова відповідальність.

Правову основу вищезазначеної відповідальності у сфері кінематографії становлять Конституція України [1], Господарський кодекс України (далі – ГК України) [2], Закон України «Про кінематографію» (далі – Закон) [3] та інші закони і підзаконні нормативно-правові акти. При цьому варто звернути увагу на певну відокремленість норм Закону від ГК України, положення якого є основою господарсько-правової відповідальності.

Дослідженнями проблем стосовно правових засад господарсько-правової відповідальності займалися такі науковці, як А.Г. Бобкова [4], В.К. Мамутов [5], О.П. Подцерковний [6], В.С. Щербина [7] та багато інших, але розвідок щодо питань господарсько-правової відповідальності у сфері кінематографії на сьогодні не існує.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування пропозицій щодо суб'єктів господарсько-правової відповідальності у сфері кінематографії, визначення принципів, функцій та санкцій останньої.

Результати дослідження. Проблема відповідальності у сфері кінематографії є нагальною, зважаючи на новизну таких відносин у нашій державі, динамічність розвитку нових платформ та способів оплати за аудіовізуальний твір (насамперед Інтернет та електронні платежі), відсутність єдиних підходів до розрахунку майнової шкоди і відшкодування збитків, зокрема щодо питання відповідальності за порушення умов договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності або питання притягнення до відповідальності за відтворення аудіовізуальних творів без згоди власника таких виключних прав.

Для проведення аналізу господарсько-правової відповідальності у сфері кінематографії за основу варто взяти такі її характеристики: суб'єкти відповідальності, принципи і функції цієї відповідальності, санкції, що застосовуються в рамках останньої.

Загалом суб'єктами господарсько-правової відповідальності є учасники господарських відносин відповідно до ст. 216 ГК України: суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які є засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності (ст. 2 ГК України).

При цьому суб'єктами господарювання є: господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені також відповідно до згаданого Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Здійснення суб'єктами господарської діяльності є ключовою ознакою у цьому визначенні.

Для з'ясування кола суб'єктів господарсько-правової відповідальності у сфері кінематографії слід звернутися до визначення суб'єктів кінематографії у ст. 7 Закону. До них залежно від спрямування (виду) діяльності належать: щодо створення фільмів – автори і виконавці; щодо виробництва фільмів – кіностудії, відеостудії, студії, продюсери тощо; щодо розповсюдження фільмів – виробники, дистриб'ютори, кінокопіювальні підприємства, фонди фільмів, архіви кіно-, фотодокументів тощо; щодо демонстрування фільмів – кінотеатри, кіноустановки, відеоустановки, канали мовлення телебачення тощо; щодо підготовки професійних кадрів та вдосконалення творчої майстерності – спеціалізовані навчальні заклади кінематографії, факультети в інших навчальних закладах, театри (студії) кіноактора; щодо розроблення та виготовлення технологічного обладнання – науково-дослідні, конструкторські установи, сервісні центри, асоціації, виробничі підприємства та інші юридичні особи, незалежно від форм власності.

Загальної дефініції поняття суб'єкта кінематографії у Законі не надано. Також не визначено критерії, за якими ці суб'єкти можливо відмежувати від інших суб'єктів господарювання.

Сьогодні здійснюють господарську діяльність такі згадані у Законі суб'єкти кінематографії: кіностудії, виробники, дистриб'ютори, кінокопіювальні підприємства, фонди

фільмів, кінотеатри, канали мовлення телебачення, а також автори, виконавці, продюсери у разі їх реєстрації як фізичної особи-підприємця. Відповідно до ст. 8 Закону, суб'єкти кінематографії здійснюють підприємницьку діяльність у галузі кінематографії відповідно до законодавства України.

Разом із тим вказівка на здійснення підприємницької діяльності згаданими суб'єктами дає змогу стверджувати, що вони підпадають під дію ст. 55 ГК України, тобто можуть бути суб'єктами господарсько-правової відповідальності, якщо вони зареєстровані як юридична особа або фізична особа-підприємець та здійснюють господарську діяльність.

Отже, виходячи з положень ст. 2 ГК України, можемо зробити висновок, що суб'єкти кінематографії можуть підпадати під визначення суб'єкта господарювання (а отже, і учасника господарських відносин) і в разі порушення господарських зобов'язань або правил здійснення господарської діяльності стати суб'єктом господарсько-правової відповідальності.

Водночас варто зазначити, що нині деякі з вищенаведених видів суб'єктів відповідальності відсутні на ринку, проте ті, хто, зокрема, здійснює діяльність у цій сфері, навпаки, не внесені до цього переліку. Так, фактичними учасниками відносин у сфері кінематографії, що здійснюють розповсюдження відеоконтенту, є власники веб-сайтів та постачальники послуг хостингу, які здійснюють господарську діяльність. Стосовно цих осіб статтями 52-1 та 52-2 Закону України «Про авторське право та суміжні права» встановлено порядок припинення порушень авторського права з використанням мережі Інтернет, тобто вони можуть бути потенційними порушниками прав та інтересів, тому ними слід доповнити перелік суб'єктів кінематографії, закріплений у ст. 7 Закону.

Аналізуючи принципи господарсько-правової відповідальності, можемо зробити висновок, що у сфері кінематографії відсутні положення, які б відрізнялися від норм, передбачених ч. 3 ст. 216 ГК України. Таким чином, для суб'єктів кінематографії у разі застосування господарсько-правової відповідальності актуальними є такі принципи:

– потерпіла сторона має право на відшкодування збитків, незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

– сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняє правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;

– у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Розглядаючи функції господарсько-правової відповідальності, О.М. Винник [8] та С.Й. Кравчук [9] виділяють серед них такі:

– компенсаційна функція (відновлення порушеного майнового стану потерпілого шляхом виконання на його користь компенсаційних, майнових санкцій, які стягуються із правопорушника, й усунення наслідків неправомірної поведінки суб'єкта господарювання);

– превентивна (попереджувальна) функція (не тільки усувається факт правопорушення, а й вживаються правові заходи, спрямовані на усунення його причин та умов);

– охоронна функція (полягає в охороні законних прав та інтересів учасників господарського обігу та споживачів);

– стимулювальна функція (можливість чи загроза застосування до правопорушника економічних (майнових) санкцій у разі вчинення ним правопорушення, що спонукає особу до припинення останнього і реального виконання зобов'язання);

– інформаційна функція (для учасників господарського обігу інформація про застосування до суб'єкта господарювання – правопорушника – заходів відповідальності є питанням доцільності продовження чи існування господарських відносин із таким суб'єктом).

Варто зазначити, що у сфері кінематографії не виділено спеціальних функцій, і відносини між суб'єктами господарювання в аспекті відповідальності повністю підпадають під правила, теоретично сформульовані для загальних суб'єктів та відносин у сфері господа-

рювання. Також характерною рисою відповідальності у кінематографії є не перевага якоїсь однієї функції над іншими, а їх синергетичне поєднання.

Принципи і функції господарсько-правової відповідальності відіграють важливу теоретико-практичну роль, допомагають досягнути її мети. Тому за конкретизації положень господарсько-правової відповідальності у сфері кінематографії суб'єктам нормотворчої ініціативи важливо слідкувати за тим, щоб пропонувані зміни і доповнення не суперечили загальним принципам і сприяли виконанню вищенаведених функцій. Це необхідно, зважаючи на ступінь імперативного впливу держави у цих відносинах, стан ринку кінематографічної галузі в Україні та незахищеність суб'єктів господарювання від можливих адміністративних зловживань.

Переходячи до розгляду господарських санкцій у сфері кінематографії, варто підкреслити, що їх оптимальний набір сприятиме дотриманню принципів та виконанню вищенаведених функцій.

Аналізуючи санкції, слід спиратися на положення ст. 217 ГК України, згідно з якою у сфері господарювання застосовуються такі види санкцій, як відшкодування збитків, штрафні, оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції.

Щодо кінематографії, то на підставі системного аналізу відповідних нормативних документів, судової та договірної практики можемо зробити висновок, що законодавством не встановлено особливостей відшкодування збитків, стягнення штрафних санкцій за порушення у цій сфері. Наприклад, типовий договір між фізичною особою-підприємцем та асоціацією «Сприяння розвитку кінематографа в Україні – Дивись Українське!» про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності передбачає, що одна сторона має відшкодувати збитки перед іншою стороною, заподіяні невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань за договором [10]. Що розуміється під збитками у цьому випадку і який порядок їх розрахунку, встановити неможливо.

Ще одним прикладом застосування санкцій може бути відшкодування збитків за відтворення аудіовізуальних творів без згоди на це власника виключних прав. Так, у судовій справі № 12/344 за позовом ТОВ «Інтерфільм» до ТОВ «Київські оптичні мережі» про стягнення 477 685,00 грн позивач обґрунтував свої вимоги тим, що відтворення аудіовізуальних творів «Подорож до центру землі», «Будинок біля озера» та «Тіло брехні» за допомогою веб-сторінки <http://kievnet.ua> є порушенням його авторських прав на ці аудіовізуальні твори відповідно до ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Позивач вважав, що оскільки зазначені аудіовізуальні твори були завантажені з веб-сайту відповідача користувачами мережі Інтернет 7 349 разів та оскільки згідно з довідкою позивача від 1 січня 2009 р. середня вартість одного DVD-диска аудіовізуальних творів у роздрібному продажу становить 65,00 грн, то діями відповідача позивачу були завдані збитки на суму 477 685,00 грн (65,00 грн x 7 349), які позивач просить стягнути з відповідача [11]. Дослідивши фактичні обставини справи, апеляційний суд прийняв до відома наведені вимоги чинного законодавства та дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позову.

У справі № 910/25312/14 за позовом ПАТ «Одеська кіностудія» до ТОВ «Фірма «Будуще» про визнання недійсним додатку до договору та стягнення 24 360 грн суд вказує на той факт, що через недоведеність позивачем порушення авторських прав і їх належності позивачу колегія суддів суду апеляційної інстанції погоджується з висновками щодо відсутності підстав для стягнення компенсації відповідно до ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Окрім цього, слід звернути увагу, що заявляючи вимогу про стягнення з відповідачів суми компенсації у розмірі 20 мінімальних заробітних плат (24 360 грн), позивач жодним чином не уточнив та не конкретизував, як він розуміє таке стягнення: солідарно з відповідачів; з кожного з них; порівну; пропорційно отриманим прибуткам тощо [12].

Таким чином, судова практика вказує на неоднозначність підходу та незрозумілість позивачами-суб'єктами галузі кінематографії розрахунку суми зазначених збитків, яку вони заявляють у позові.

Отже, санкції у сфері кінематографії можуть бути використані всіма суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин у сфері кінематографії як засіб захисту порушених прав і законних інтересів відповідно до норм ГК України, інших законів, положень договорів, які укладаються такими суб'єктами і в яких конкретизуються підстави застосування, види санкцій, їх розміри та інші положення. Водночас, враховуючи наявну практику відшкодування збитків у сфері господарювання, а також думки, висловлені дослідниками [13], можемо погодитись, що згадані санкції є універсальними, такими, що дозволяють максимально відновити стан потерпілого учасника господарських відносин, і водночас проблемними щодо розрахунку розміру збитків. З урахуванням цього потребує самостійного дослідження питання складу і розрахунку збитків, можливо, з подальшою конкретизацією цих питань у Законі.

Щодо адміністративно-господарських санкцій, то вони закріплені у Законі, хоч і не для всіх суб'єктів кінематографії. Зокрема, статтею 26 Закону передбачено, що суб'єкт кінематографії, який здійснив розповсюдження та/або демонстрування фільму, одним з учасників якого є особа, що створює загрозу національній безпеці, несе адміністративно-господарську відповідальність у формі штрафу в розмірі від десяти до п'ятдесяти мінімальних заробітних плат.

У положеннях наведеної статті привертає увагу назва відповідальності – адміністративно-господарська. При цьому в науковій літературі висловлюються різні думки щодо адміністративно-господарської відповідальності [14], які поки що мають дискусійний характер, зокрема у розрізі відокремлення адміністративно-господарської відповідальності як окремого виду адміністративної відповідальності або форми господарсько-правової відповідальності [15, с. 341–342; 16, с. 81; 17, с. 39; 18, с. 132].

Більш результативними є положення ст. 15-1 Закону, згідно з якими за розповсюдження і демонстрування фільмів, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, створюють позитивний образ працівників держави-агресора, працівників радянських органів державної безпеки, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, встановлюються адміністративно-господарські санкції у формі накладення штрафу в розмірі десяти мінімальних заробітних плат за кожен випадок такого розповсюдження або демонстрування, вчинений вперше, та у розмірі п'ятдесяти мінімальних заробітних плат за кожен наступний випадок такого розповсюдження або демонстрування.

Так, виходячи з положень чинного законодавства, існує потреба приведення у відповідність до положень ГК України змісту ст. 26 Закону шляхом заміни фрази «адміністративно-господарська відповідальність у формі штрафу» на словосполучення «адміністративно-господарські санкції у формі штрафу».

Висновки. Отже, суб'єктами господарсько-правової відповідальності можуть бути суб'єкти кінематографії за умови здійснення підприємницької діяльності та підпадання їх під дію статті 55 ГК України. При цьому для можливості притягнення до відповідальності запропоновано розширити коло суб'єктів кінематографії категоріями «власник веб-сайту» та «постачальник послуг хостингу» шляхом доповнення ст. 7 Закону України «Про кінематографію».

Господарсько-правова відповідальність у сфері кінематографії базується на загальних принципах і виконує функції господарсько-правової відповідальності загалом.

Запропоновано уточнити ст. 26 Закону, замінюючи фразу «адміністративно-господарська відповідальність у формі штрафу» на словосполучення «адміністративно-господарські санкції у формі штрафу».

Подальшого дослідження потребують питання складу і розрахунку збитків у сфері кінематографії з конкретизацією цих питань у Законі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996 № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18 . Ст. 144.
3. Про кінематографію: Закон України від 13 січня 1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 22. Ст. 114.
4. Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України: монографія / А.Г. Бобкова та ін.; за наук. ред. А.Г. Бобкової, А.М. Захарченка. Донецьк, 2013. 335 с.
5. Мамутов В.К. Хозяйственное право: учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулина и др. Киев, 2002. 912 с.
6. Подцерковний О.П. Організаційно-правові основи розрахункових відносин у господарському комплексі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 1999. 20 с.
7. Знаменский Г.Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. Киев, 1996. 63 с.
8. Винник О.М. Господарське право: навч. посібник. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 766 с.
9. Кравчук С.Й. Господарське право України: навч. посібник. Київ: Кондор, 2007. 264 с.
10. Типовий договір між фізичною особою та асоціацією «Сприяння розвитку кінематографу в Україні – Дивись Українське!» про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. URL: <http://www.kinoua.org/storage/agreement.pdf>.
11. Рішення Вищого господарського суду України від 7 червня 2011 р. у справі № 12/344. URL: http://arbitr.gov.ua/docs/28_3291457.html.
12. Постанова Київського апеляційного господарського суду від 27 жовтня 2017 р. у справі № 910/25312/14. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53023057>.
13. Новошицька В.І. Відшкодування збитків у сфері господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Вінниця, 2017.
14. Добрянська Н.В. Правова природа адміністративно-господарських санкцій. Юридична наука. 2011. № 3. С. 104–110.
15. Господарське право: підручник / за ред. О.П. Подцерковного. Харків: Одиссей, 2010. 640 с.
16. Шевченко Н.С. Понятіе административно-хозяйственных санкций. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 7. С. 80–82.
17. Денисенко О.В. Адміністративно-господарські санкції: проблеми, перспективи та шляхи подолання колізій при їх застосуванні. Вісник господарського судочинства. 2010. № 3. С. 126–132.
18. Рябченко О.П. Сутність адміністративно-господарських санкцій. Вісник Верховного Суду України. 2009. № 2. С. 37–40.

